

Légoltalmi nevelés

(Nemzetvédelmi nevelés.)

Meg kell védeni a nemzetet minden külső és belső ellenséggel szemben. A külső ellenség kivédésére szolgál a jól kiképzett hadsereg, a belső ellenségek elhárítására pedig jól szervezett és kiképzett ifjúságot kell nevelni. A nemzetvédelmi nevelés célja tehát, hogy jó honpolgárt és jó honvédet neveljünk. Ez a nemzetvédelmi nevelés már hosszú idők óta folyik. Legszebb példáit látjuk ennek a cserkészletben és a levante intézményben.

Nemzetvédelmi feladat a kémelhárítás és a légvédelem is. A légoltalmi nevelés szükségességéről törvény intézkedik.

Az 1936. évi 4401. eln. számú rendelet elrendeli a középiskolai és középfokú (szaki iskolai) ifjúság légoltalmi nevelését, kiképzését. VKM. 108.178/938. IX. sz. rendelete pedig az alsóbbfokú iskolák légoltalmi neveléséről intézkedik.

Miután VKM. 109.271/1938. IX. rendelete szerint az 1938/39. iskolai év első módszeres értekezletén az ifjúság légoltalmi nevelését kell kitűzni, nem lesz hiábavaló, ha itt kissé részletesebben emlékezünk meg erről.

„A nemzetvédelmi szempontból oly fontos légoltalmi ismereteket az egész lakosságnak el kell sajátítani.“ Az 1935. XII. t. c. gondoskodik a polgári lakosság légvédelmi kiképzéséről. Feltétlenül szükséges, hogy a közép- és középfokú iskolák, valamint a népiskolai- és tanonciskolai ifjúság is légoltalmi kiképzésben részesüljön és pedig úgy, hogy „a légoltalmi kiképzés gyakorlati része a testnevelési órákon történjék, míg az idevágó ismeretek szakszerű kísérletekkel és elméleti magyarázatokkal történő megvilágítása viszont a megfelelő természettudományi tárgyak tanárainak feladata. A légoltalmi kiképzésnek minden körülmények között elsősorban is gyakorlati jellegűnek kell lenni, akár a testnevelési órán, akár a megfelelő természettudományi órán történjék is. Az osztályonkinti tanítási anyagot, melyről alább részletesen lesz szó, az év elején a megszabott óraszámban nagyobb és összefüggőbb tárgyegetységként kell tanítani. A különböző tárgyak tanítása során is minden alkalmat meg kell ragadni a megfelelő kapcsolatok felhasználására. A továbbképző népiskolákban és tanonciskolákban külön órákat kell ezeknek az ismereteknek biztosítani.“

Látva a törvény szellemét most részletesen tárgyalhatjuk az egyes iskolafajok és osztályok tárgyi anyagát, tantárgyi kapcsolatát, módszertanát.

A törvény külön intézkedik a középfokú és külön az alsóbbfokú iskolák tanítási anyagáról. Teljesen kihagyja a főiskolák és egyetemek ifjúságának légoltalmi kiképzését, habár ott a „korszerű honvédelem“ keretén belül bizonyára mód kínálkozik az egyetemi ifjúság légoltalmi nevelésére.

Középfokú iskolákban évenként 8 óra fordítandó légoltalmi nevelésre. Az 1937/38. tanévi értesítők csak itt-ott, akkor is egész röviden emlékeztek meg az ifjúság légoltalmi kiképzéséről, illetőleg a kiképzés fokáról.

Foglaljuk táblázatba a légoltalmi kiképzés anyagát.
a) Közép és középfokú (szak) iskoláknál.

Osztály	Testnevelési óra keretén belül	Más tárgy keretén belül
I—III. közép isk.	Trianoni helyzetünk, a légítámadások lehetősége; végrehajtásuk módja, eszközei. A védekezés szükségessége, szervezkedés. A légiveszély jelzése. Elemi légoltalmi, egyéni és tömegvédelem. Viselkedés légitámadás esetén. Tárgyi fogalmak bevezetése, megmagyarázása, évenként 8 óra.	
IV. közép isk.		Kémiai óra keretében 5 óra évenként. Robbanó anyagok. Légibombák, fajtáik és hatásuk. Harcigáz. Gázálar-cok és gázvédő eszközök. Gázvédelem.
V. közép isk. I. középfokú (szak) isk.	Légítámadások lehetősége. Hazánk földrajzi helyzete. A szomszédos államok légi hadereje. A légítámadások célja. Végrehajtásuk módjai és eszközei. Az elhárítás módjai. Jelző szolgálat. A légítámadások várható hatása. Védekezés. Védőeszközök. Egyéni és tömegvédelem. Évenként 8 óra.	
VI. közép isk. II. középfokú (szak) isk.	Légibombák fajtái, harcigázok, alkalmazásuk módjai, hatásuk. Gázálar-cok, betétek stb. Katonai és polgári légvédelem. Évenként 5 óra	A természetrajz keretében 3 óra évenként. Harcigázok élettani hatásának részletesebb megbeszélése és az ellenük való védekezés szempontjai.
VII. közép isk. II. középfokú (szak) isk.	A polgári légoltalom szervezete. A légvédelmi ismeretek összefoglalása. Évenként 6 óra	Az egészségügy keretében 2 óra évenként. Első segély nyújtás gáz sérülések esetén. Sérültek szállítása stb.

b) Elemi iskoláknál.

I—II. osztály	A légitámadás. Kísérő jelenségei. A védekezés legegyszerűbb módjai. (alkalmilag a beszéd és értelem gyakorlatok, továbbá a játékok során.)
III. osztály	Viszálykodás az emberek, népek között; a háború. A repülőgép tulajdonságai, előnyei. Felhasználása felderítésre, harcra, bombázásra. A romboló és gyújtó bombák. A repesz és gázbombák. A gázálarc. Az óvóhelyek. Évenként 6 óra.
IV. osztály	Az előző osztályok anyagának felújítása. Légvédelem, légoltalom. Légvédelmi riadó. Elsötétítés. Tűzoltási ismeretek és gyakorlatok. Összefoglalás. Évenként 6 óra.
V. osztály	A légitámadás eszközei. A légitámadás célja és hatása. Riadás és elsötétítés. A harcgázok hatása. Egyéni gázvédelmi eszközök. Az óvóhely. Segélynyújtás harcgázsérülések esetén. Magatartás nappali légitámadás esetén, a lakásban és a szabadban. Évenként 8 óra.
VI. osztály	A repülőbombák fajtái, alakja, nagysága, hatása. Harcgázok. Községek falvak légoltalma. A gázálarc részletes ismertetése és használata. Segélynyújtási gyakorlatok. Összefoglalás: Tudnivalók a légoltalmi teendőkről békében, „honi légvédelmi készség” elrendelésekor és a „légvédelmi riadó” esetén, továbbá ennek elmúltával. Évenként 8 óra.
VII. VIII. osztály	A szerzett ismereteknek és gyakorlati készségnek felújítása, rendezése és kiegészítése történik a körülményeknek megkívánt órászámában.

c) Az önálló gazdasági népiskolai, továbbképző és tanonciskolai tanulók légoltalmi nevelése a levante intézményre támaszkodik oly módon, hogy iskolai vonatkozásban gyakorlatilag kiegészíti az ott szerzett ismereteket.

Itt is félévenként legalább 2-2 óra kívántatik meg.

A tananyagot itt úgy válasszuk ki, hogy az a levante kiképzéssel lehetőleg párhuzamba állítható legyen. Legyünk figyelemmel az egyes korosztályok levante munkájára. Erdeklődjünk mit végeztek és ennek megfelelően oktassuk a tanoncifjúságot.

A táblázatban foglalt tananyag korántsem adja a légvédelmi ismeretek maximumát, csak annyi ismeretet nyújt, amennyi feltétlenül szükséges. A középfokú iskolák alsó osztályainak (I—IV.) elvégzése

után már egységes és teljes képet kap az ifjú légoltalmi ismeretekből. A felső három osztályban (V – VII.) már csak az ismeretek bővítésére, rendezésére és mélyítésére kell törekedni. Az egyes órák tananyagának kiválasztásakor tartsuk szem előtt a légoltalmi oktatás célját, vagyis, hogy „a növendék iskolai tanulmányaival kapcsolatban megszerezze mindazokat az ismereteket, melyek pontos és szabatos elsajátítása fontos számára azért, hogy elkövetkezendő háború idején légitámadások alkalmával megfelelő magatartást tanúsítson, magán vagy hozzátartozóin segítsen, vagy redig mint leendő légo talmi szolgálatos a köznek teendő szolgálataiban kellő előzetes tájékozódást szerezzen.”

A tananyagot osszuk be módszeres egységekre. Készítsük el a tanításhoz szükséges óravázlatot, térképeket, rajzokat és bemutató kísérleteket. A szemléltető kísérletek, eszközök, falitáblák, vetítések nagyban hozzájárulnak az előadás sikeréhez. A falitáblák, stb. elkészítésére fordított idő bőségesen meghozza gyümölcsét. Az elméleti órákat (még ha testnevelési óra keretében van is) tartsuk az osztályteremben, mert a szabadban tartott óra alatt a tanuló figyelmét nem tudja kellőképpen koncentrálni.

Ha légoltalmi ismereteink hiányosak és iskolai könyvtárunk nem rendelkezik a megfelelő szakirodalommal, forduljunk a Légoltalmi Liga helyi csoportjának parancsnokságához, ahol minden esetben segítségünkre lesznek. Itt kapunk kölcsön gázálarcot, szemléltető képeket, folyóiratokat stb.-t.

Az elemi iskolában is az első négy osztályban a tanuló összefüggő egész képet kap a légvédelemről. Az V–VI. osztályban ezeknek az ismereteknek bővítéséről lesz szó. Míg a VII – VIII. osztály anyagának megválasztása függ a tanulók eddigi tudásától s a hiányok pótlására kell törekedni.

Keressük minden alkalommal a tantárgyi kapcsolatokat.

Nyelvi és irodalmi órákon az ősök és hősök tiszteletére ne felejtsünk el gondolni. Olvasmányaink közé vegyünk fel olyanokat, amelyek a világháború nevezetesebb eseményeinek tárgyalásával foglalkoznak. *Történelem* órákon beszélhetünk a határ és a határvédelem fontosságáról, esetleg megemlíthetjük a gázháború történetét is. *Földrajz* órákon beszéljük meg hazánk földrajzi helyzetét. A környező államok érzületét, hadseregének fegyverzését stb. *Természettudományi* órákon (növénytan, állattan) beszélhetjük meg a hadrakelt sereg élelmezését, utánpótlást. *Egészségtan* órákon a lélekzéssel kapcsolatban a gázálarcról és az óvóhelyről illetőleg annak szellőztetéséről beszélhetünk. *Kémiai* órákon ismertethetjük a harcigázok, bombák stb anyagát, végezhetünk tanulságos kísérleteket. *Fizika* órán kínálkozik a legtöbb alkalom, hogy katonai tudásunkat elmélyíthessük. Léggömbök, lég hajók, repülő k. A hajtás, bombák röppályája. Gázok, gőzök, füstök, fényszórók stb. Bőven adódik alkalom más tárgyaknál is (mennyeiségtan) a kapcsolatok kiépítésére.

A légoltalmi ismeretek beiktatása nem jelenti más — tőlünk távol eső — mezőkre való elkalandozásunkat, mert *megváltozott idők megváltozott feladatok elé állítják a tanárt és tanuló egyaránt.* Az iskola mint nevelő és oktató intézmény nagyon sokat tehet a légoltalom terén

s így hazafiúi kötelességet teljesítünk akkor, amidőn az ifjúság lélegzteli nevelését és oktatását szorgalmazzuk.

Babiczky Ede.

Gárdonyi gyermekkori emlékeinek pedagógiai tanulságai

Gárdonyi Gézának az a kedvelt és sokszor hangoztatott gondolata, hogy: „Minden jó könyv egy-egy tanítója a nemzetnek” s hogy: „A magyar kultúrát elsősorban a nemes irányú irodalom fejleszté”, egy kis megszorítással leginkább a magyar köznevelői rendnek szól. Mi vagyunk ugyanis azok, akiknek a számára Gárdonyi legtöbb könyve a gyönyörködtetés mellett pedagógiai tanulságokat is tartalmaz s azt is mi tudjuk legjobban, hogy az író nemes irányú művészete mit jelent az egész magyar művelődés számára.

S amikor ennek a szerény cikknek a keretében Gárdonyi gyermekkori emlékeinek pedagógiai tanulságait akarjuk összegyűjteni, mindenképpen hálás területre lépünk. Gárdonyi műveiben a jól megrajzolt gyermekalakoknak se szeri, se száma, sőt az író majdnem minden regényében, hosszabb novellájában a gyermekkor a kiinduló pont s a hősök jellemének kialakulásában a gyermekkori élményeknek mindig döntő fontosság jut. Azt hisszük, hogy elég itt a legismertebb regényeire hivatkoznunk: az *Egri csillagok* elején lévő Bornemissza Gergely-Cecey Éva-féle kedves jelenetekre, a *Láthatatlan ember*-ben a kis Zéta rabszolgaságban eltöltött szomorú gyermekkorára, az *Isten rab ai*-ban az apró kis Jancsi „barátra” és a cseppnyi Margit királyleányra, vagy az *Aggyisten Biri!*-ben Kelesse Pali gyermekkori gyűlölködést felidéző álmára, stb. Gárdonyi műveinek pedagógiai vonatkozásairól is sok szó hangzott már el. Több tanulmány, sőt könyv írója igyekezett bebizonyítani, hogy mai Tantervünk és Utasításunk már 40–50 esztendővel ezelőtt élő valóság volt azokban a kis falusi iskolákban, ahol az ifjú Gárdonyi akkoriban tanított. Talán annak is itt lenne már az ideje, hogy valaki Gárdonyi egész működését megvizsgálva, az eddigi eredmények felhasználásával és megrostálásával a pedagógus Gárdonyi arcképét is megrajzolja.

Ennek az arcképnek néhány jellegzetes vonását az író gyermekkori emlékezéseiben találhatjuk meg. Az *Én magam* című műve egyik fejezetének címe: *Gyermekkori emlékeim*. A könyv Gárdonyi regényírás közben feljegyzett gondolatait, megfigyeléseit, ötleteit foglalja össze, az ő „életének útszéléről tépegetett fűszálacskák kötődnek itt egybe gondolatainak fehér cérnájával.” Aki a gyermekkoráról és a gyermekről annyit ír műveiben, mint Gárdonyi, annak a saját gyermekkoráról szóló feljegyzései feltétlenül érdekelnek bennünket; s ha ehhez hozzávesszük még azt is, hogy az író nagyon sok művét pedagógiai szempontból is kiaknázhadjuk, nem nehéz szinte már eleve megállapítanunk, hogy Gárdonyi gyermekkori emlékei között gyakran bukkanunk pedagógiai vonatkozásokra és tanulságokra. Mivel Gárdonyi működő pedagógus korá-